

Erna Solberg

Her

Vår ref.:
2023/2815

Deres ref.:

Dato:
21.11.2023

Vedr. spørsmål om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsregelverk mv.

I kontroll- og konstitusjonskomiteens kontrollhøring tirsdag 7. november 2023 uttalte tidligere statsminister Solberg:

«Det er veldig viktig å si at det er forskjell på håndboken fra 2013 og håndboken fra 2021. Under habilitetsspørsmål er det tilført noe i 2021 i forhold til i 2013. Det var ikke i utgangspunktet sett på som en utfordring at man hadde aksjer på det tidspunktet, eller at man handlet litt med aksjer, altså i den form at man justerte porteføljen, solgte og gjorde andre ting i den sammenheng. Men man skulle ha oversikt over det for å vite om habiliteten.»

Håndbok for politisk ledelse hadde i perioden september 2013 - 25.08.2021 følgende retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter i punkt 15.3:

1. Politiske medarbeidere som tiltrer i departementene/ved Statsministerens kontor skal melde fra dersom de har finansielle instrumenter (jf. særlig omsettelige verdipapirer og opsjoner) for mer enn 50 000 kroner knyttet til norsk selskap eller utenlandsk selskap med aktiviteter i Norge.
2. På samme måte skal det meldes fra om handel med finansielle instrumenter i norske selskaper eller utenlandske selskaper med aktiviteter i Norge som foretas for egen regning, i eget navn eller på vegne av mindreårige barn når transaksjonen gjelder beløp over 50 000 kroner.
3. Punkt 1 gjelder ikke andeler i verdipapirfond.
4. Medarbeidere skal også melde fra om kundeforhold med finansinstitusjoner når kundeforholdet må regnes som inngått på særlige gunstige betingelser.
5. Melding som nevnt skal sendes departementsråden i vedkommende departement/ regjeringsråden. Meldingen oppbevares på linje med andre fortrolige personopplysninger.

6. Handel med finansielle instrumenter eller inngåelse av kundeforhold foretatt av medarbeidernes ektefelle/registrerte partner/samboer, vil etter forholdene kunne likestilles med disposisjoner foretatt av medarbeideren selv. Det vil være opp til den enkelte medarbeider om vedkommende vil gi melding som nevnt foran i slike tilfeller.

Komiteen viser til at i januar 2017 ble beløpsgrensen i nr. 1 og 2 endret fra 50 000 kroner til 20 000 kroner, og det kom inn et punkt 15.3 nr. 7 med ordlyden: «Politikere bør generelt være aktsomme ved handel med verdipapirer i perioder der det særlig kan stilles spørsmålstegn ved den enkeltes informasjonstilgang. Eksempler på slike perioder er budsjettkonferansene og tiden før fremleggelse til Stortinget. Det anbefales at det uansett ikke handles med verdipapirer fra august og frem til statsbudsjettet er lagt frem i Stortinget.»

Spørsmål 1:

Innebar disse retningslinjene i håndboken at både statsråder og deres ektefeller hadde tillatelse til å eie aksjer innenfor rammene av retningslinjene i denne perioden?

Spørsmål 2:

Innebar formuleringen i håndbok for politisk ledelse punkt 15.3 nr. 6 at statsrådenes og deres ektefellers aksjehandel var ansett som et likestilt grunnlag for å vurdere statsrådenes habilitet i denne perioden?

Håndbok for politisk ledelse ble endret den 25. august 2021 og punkt 4.3 om habilitetsregler ble utvidet med en beskrivelse av typetilfeller som gir grunn til å vurdere habilitet. Ett av typetilfellene som nevnes er egne eller nærstående økonomiske interesser i utfallet av en sak, eksempelvis som følge av eierskap til aksjer.

Håndbok for politisk ledelse fikk den 25. august 2021 et nytt punkt 4.5 Retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter:

Politisk ledelse er underlagt reglene om innsidehandel, taushetsplikt og rådgivningsforbud i verdipapirhandelloven. Politisk ledelse skal generelt utvise en betydelig grad av aktsomhet ved sine disposisjoner i aksjemarkedet, uavhengig av de formelle grensene som følger av verdipapirhandelloven. Det samme gjelder politikernes nærstående, selv om de i utgangspunktet vurderes på selvstendig grunnlag etter verdipapirhandellovens bestemmelser.

Kravet om aktsomhet gjelder særlig i perioder der det kan stilles spørsmål ved den enkeltes informasjonstilgang, for eksempel i forbindelse med regjeringens budsjettkonferanser og tiden før fremleggelse av budsjettsaker til Stortinget.

For politisk ledelse gjelder også retningslinjer for kjøp og salg av finansielle instrumenter...

Håndbok for politisk ledelse fikk i september 2021 et eget vedlegg med retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter. I disse retningslinjene står følgende om nærståendes handel med finansielle instrumenter i punkt 9:

Nærstående står rettslig sett fritt til å handle med finansielle instrumenter. Nærstående av ansatte vurderes i utgangspunktet på selvstendig grunnlag, men etter omstendighetene kan det oppstå mistanke om at ektefelle eller annen nærstående har mottatt innsideinformasjon, eller handler på vegne av ansatte som har slik informasjon.

Spørsmål 3:

Hvilke vurderinger lå til grunn for endringene som ble gjennomført i habilitetsbestemmelsene og retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter i håndbok for politisk ledelse og innføringen av det nye vedlegget med retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter den 25. august 2021?

Spørsmål 4:

Hvorfor ble disse endringene innført på dette tidspunktet?

Spørsmål 5:

Var det noen endring i kravet til at statsrådenes og deres ektefelles aksjehandel var ansett som et likestilt grunnlag for å vurdere statsrådenes habilitet fra håndboken punkt. 15.3 nr. 6 i perioden september 2013 - 25.08.2021 til den nye formuleringen fra 25. august 2021 i retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter punkt 8? I så fall – hva var endringen?

I kontroll- og konstitusjonskomiteens høring tirsdag 7. november 2023 uttalte tidligere statsminister Solberg om regjeringens politiske rutiner som ikke involverte embetsverket:

«Gjennom de årene jeg var statsminister, ble det en gradvis strengere praksis på dette området. Den siste tiden ble det eksempelvis avtalt at aksjer enten måtte selges eller fryses, eller en kombinasjon av disse.»

Spørsmål 6:

Hvorfor var ikke disse rutinene tatt inn i håndboken?

I kontroll- og konstitusjonskomiteens høring tirsdag den 7. november 2023 uttalte tidligere statsminister Solberg:

«Det ble aldri i den sammenhengen tatt opp særlig nærstående på det tidspunktet. Nærstående ble klargjort. Vi har tre versjoner av håndboken, det er den i 2013 og den i 2017, og i 2021 kom det en tydeligere bit knyttet til habilitet inn mot selve aksjene. Men jeg har aldri vært i tvil om at habilitet gjelder for nærstående. Det har vært en del av det som vi startet med allerede i 2013. Det er min oppfatning at det var klart for alle.»

Spørsmål 7:

Med referanse til habilitetsregelverket i håndboken og endringene sitert ovenfor – hva konkret ble klargjort vedrørende nærstående i de ulike versjonene av regelverket?

Videre uttalte tidligere statsminister Solberg følgende i høringen om endringene i regelverket:
«Der er det ikke endret så mye, men det er tydeligere i 2021-varianten av reglene at også ektefelles aksjer kommer inn som habilitet.»

Spørsmål 8:

Hvilken konkret endring i regelverket henviser tidligere statsminister Solberg til med denne uttalelsen?

Spørsmål 9:

Innebærer ikke formuleringen i håndboken fra september 2013 punkt 15.3 nr. 6 om at «*Handel med finansielle instrumenter eller inngåelse av kundeforhold foretatt av medarbeidernes ektefelle/registrerte partner/samboer, vil etter forholdene kunne likestilles med disposisjoner foretatt av medarbeideren selv.*» at ektefellens aksjehandel var ansett som et likestilt grunnlag for å vurdere statsrådenes habilitet?

I kontroll- og konstitusjonskomiteens høring tirsdag 7. november 2023 uttalte tidligere statsminister Solberg:

«Det står klarere i 2021 under habilitetsvurderinger enn det stod i de tidligere håndbøkene når det gjelder de endringene som vi faktisk gjorde.»

Spørsmål 10:

Er det andre konkrete endringer Solberg-regjeringen gjennomførte knyttet til habilitetsvurderinger og aksjeeierskap som kom inn i den nye håndbok for politisk ledelse av 25. august 2021 enn det som er dekket av spørsmålene ovenfor?

Norsk Hydro var blant de selskapene som i 2013 ble notert i oversikten over selskaper statsminister Solberg burde være spesielt oppmerksom på når det gjaldt habilitet. I høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen 7. november 2023 kom det frem at det ble gjort en muntlig vurdering av statsminister Solbergs habilitet både i forbindelse med lovendringen i 2016 og i konsesjonssaken til Lyse Kraft DA i 2021 der Norsk Hydro er part. Komiteen forstår det slik at konklusjonen i den muntlige habilitetsvurderingen var at det ikke var grunnlag for inhabilitet i konsesjonssaken, jf. tidligere statsminister Solbergs uttalelse i høringen 7. november 2023:

«Det er sånn at jeg foretok en habilitetsvurdering, og den ble altså muntlig drøftet opp mot Sindres eierinteresser i forbindelse med fremleggelsen og lovendringen i 2016. Jeg klarer ikke å tidfeste akkurat når i 2015 eller 2016 det var en diskusjon om det hadde noen betydning eller ikke. Det var det da klart at den ikke hadde. Da konsesjonssaken om Lyse Kraft kom opp senere, i 2021, var jeg klar over at Sindre hadde økt sine investeringer i Norsk Hydro, men ikke så mye at det var tilstrekkelig til at utfallet ville vært noe annet på det tidspunktet.

Den saken hadde også en helt annen side. Det er at den ikke var noe vanskelig. Det var ikke noe spørsmål, det var ikke noen store skjønnsmessige vurderinger knyttet til den saken. Det var en situasjon hvor man hadde rettskrav på å få konsesjon så lenge de faktiske kravene var oppfylt, og det var en sak som altså gikk rett gjennom i regjeringen.»

I brevet til komiteen av 3. oktober 2023 begrunner tidligere statsminister Solberg hvorfor hun ikke burde ha meldt seg inhabil ved behandlingen av konsesjonssaken i 2021 med at «*Det prinsipielle var avklart i forbindelse med lovendringen i 2016 og lå derfor til grunn for behandlingen i 2021.*»

I brev til komiteen 17. oktober 2023 utdyper tidligere statsminister Solberg dette med at så lenge vilkårene i vannfallsrettighetsloven § 37 a er oppfylt, har søker rettslig krav på å få omgjøring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning og hjemfall innvilget.

dersom det er åpenbart at tjenestemannens tilknytning til saken eller partene ikke vil kunne påvirke hans standpunkt og verken offentlige eller private interesser tilsier at han viker sete».

Spørsmål 11:

Hvis resultatet i konsesjonssaken i 2021 var så åpenbart at vedtaket var kurant: Hvordan ble de sterke offentlige interessene som tilsa at statsministeren meldte seg inhabil i saken vurdert?

Vilkårene i vannfallsrettighetsloven § 37 a, som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 332 L (2015-2016) den 7. juni 2016, var på konsesjonstidspunktet gjeldende § 25 i loven:

Det kreves konsesjon fra departementet for erverv av andel i ansvarlig selskap som direkte eller indirekte innehar rettigheter som det kreves konsesjon eller vedtak etter loven her for å kunne erverve. Det kan ikke gis konsesjon som medfører at et selskap, et foretak, et lag eller en sammenslutning ikke oppfyller vilkårene i § 5. Den offentlige eiermajoriteten skal gjennom flertallskrav, selskapsorganer, bestemmelser om endringer av selskapsavtalen og øvrige forhold sikres full rådighet over selskapet og fallrettighetene på tilsvarende måte som i et selskap med begrenset ansvar. Departementet kan til enhver tid og uten hinder av taushetsplikt kreve dokumentasjon for at det foreligger reelt offentlig eierskap. For øvrig gjelder § 23 tilsvarende så langt den passer.

Av både lovt tekst og forarbeider følger at bestemmelsen ikke gir en «uttømmende angivelse av de vesentligste minstekravene» og at det var rom for skjønn:

- I lovproposisjonen fra 2016 omtaler departementet forslaget til ny § 37 a som «en ikke-uttømmende angivelse av de vesentligste minstekravene til reelt offentlig eierskap».
- Ved fremleggelsen av lovproposisjonen i 2016 valgte Olje- og energidepartementet å ikke følge innspillet fra Justis- og beredskapsdepartementets innspill i høringen den 25.01.2016 om at «*Det bør klargjøres direkte i ordlyden i lova kva for vilkår eit selskap må oppfylle for å få konsesjon, og om det skal liggje føre eit rettskrav på konsesjon dersom vilkåra er oppfylte.*»
- Olje- og energidepartementet i Prop. 96 L (2015–2016) uttaler at: «*Departementet mener at det ikke er hensiktsmessig å fastsette detaljerte krav i lov, forskrift eller standardavtaler som foreslått av Justis- og beredskapsdepartementet, LVK og Hordaland fylkeskommune. Departementet mener det er behov for å gjøre en helhetsvurdering av selskapsreguleringen, herunder selskapsavtalen, i det enkelte tilfellet ved konsesjonsbehandling.*»
- Konsesjonen i 2021 ble innvilget «*etter en helhetsvurdering, hvor departementet har vurdert de momenter som er trukket frem i Prop. 96 L (2015-2016)*».
- Det var ikke gitt andre tilsvarende konsesjoner etter lovendringen i 2016 før konsesjonen til Lyse kraft DA i 2021.

Spørsmål 12:

Hvordan kunne statsminister Solberg legge til grunn for habilitetsvurderingen at søkeren hadde rettslig krav på omgjøring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning og hjemfall, slik at inhabilitet ikke var aktuelt fordi saken var kurant?

Komiteen ber om svar innen 28.november 2023.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Peter Frølich
komitéleder

